
INTRODUCCIÓ

Ara fa relativament poc, a la primavera de 2012, *Caplletra* publicava un monogràfic, coordinat per Gabriel Sansano i Vicent J. Escartí, sobre «El segle XVII i l'estètica barroca», amb contribucions d'Antoni Ferrando, Pep Valsalobre, Eulàlia Miralles, Albert Rossich i Vicent J. Escartí. Era el tercer que la revista dedicava a l'edat moderna, amb un interval de deu anys aproximadament de l'un a l'altre: el primer, de 1990, havia aparegut sota la batuta de Miquel Nicolás; el segon, el 2001, havia estat impulsat per Escartí. En la introducció al número de 2012, els seus coordinadors remarcaven la importància no només de tornar a recuperar un període tradicionalment menystingut en els *curricula* filològics per contribuir a la seva normalització, sinó sobretot d'oferir un panorama representatiu de les noves tendències de la investigació sobre aquests segles. La visió i consideració del període que va del Cinccents al Setcents ha fet un tomb, com evidencia el monogràfic de 2012 i, paral·lelament, el fet que *Caplletra* no ha volgut esperar un nou interval de deu anys per dedicar un altre monogràfic a la literatura de l'edat moderna. S'ha passat de la reivindicació a la normalitat.

El nou monogràfic de *Caplletra*, que porta per títol «Literatura política de l'edat moderna», reprèn en part un tema que ja s'havia tractat en un dels articles de 2012, escrit per qui signa aquestes ratlles, centrat en la publicística impresa d'un únic conflicte bèl·lic d'aquesta època, la guerra dels Segadors. Allà s'hi remarcava la necessitat d'estudiar la literatura política, un fenomen de gran importància i extensió, que conreen un nombre remarcable d'autors (el nom de molts dels quals desconeixem, perquè s'amaga generalment de manera voluntària) i que generà un nombre igualment

remarcable de lectors i/o oïdors, i doncs amb una difusió important però que, tot i així, té una relativa tradició d'estudi i pes específic entre les files filològiques; més, en canvi, entre els historiadors. Són obres que per norma general havien estat qualificades com a poc importants des del punt de vista de la literatura, però que formen part d'una tradició i la conformen. Independentment, doncs, del seu contingut històric, que les ha revalorades últimament i les ha fet tan llaminereres sobretot per als historiadors, configuren uns models de vers i de prosa literària que tenen una continuïtat tot al llarg de l'edat moderna i en què s'imbriquen diversos gèneres. Homilètica, poesia popular, epilis o èpica en miniatura, relacions, memorials, proclamacions, cartes, edictes, etc., que descriuen fets històrics i que busquen convèncer un auditori, més gran o més petit, d'uns postulats ideològics que són presents arreu. Són la literatura que es consumia, el que la majoria de la gent llegia i/o sentia llegir, el que corria de boca en boca, per les places i els carrers i en la intimitat de l'espai privat, el que conformava (o buscava d'ajudar a conformar) l'opinió pública.

En els darrers anys han augmentat els estudis sobre la literatura política del període i, més especialment, però no només, de la literatura de combat. Els especialistes hi han volgut trobar un espai d'afirmació d'unes ideologies que passen a ser compartides en el moment en què ocupen un espai escrit que es vol públic. En el cas català, han cridat especialment l'atenció dos conflictes bèl·lics de grans dimensions, la guerra dels Segadors i la guerra de Successió, perquè generaren una gran quantitat de paperassa escrita, veritables «guerres de papers». Però no cal dir que no són els únics moments de la història dignes o capaços de generar literatura política o de caràcter ideològic; n'hi ha, és clar, tants com moments, molts d'altres, i així ho evidencien els articles que es recullen en aquest dossier.

Obre el monogràfic l'article d'Oscar Jané «Literatura política i “opinió pública” a la Catalunya en guerra del segle XVII». L'autor hi fa una reflexió sobre la necessitat de fer confluïr historiadors i filòlegs en l'estudi d'aquests textos: dels goigs a la publicística o als memorials polítics, passant per la memorialística (Cros o Pasqual, per exemple), i a partir d'un espai i d'un temps determinat, el Rosselló del segle XVII. En aquest territori i al llarg d'aquesta centúria es pot copsar clarament, afirma, «l'existència d'un “problema” polític i identitari (en un sentit ampli)» per les particulars circumstàncies històriques viscudes, i com aquest «problema» queda reflectit en els escrits, tant els que tenen un clar sentit propagandístic com els que són mirall d'un pensament personal.

Jané s'interroga també sobre la tipologia dels autors, de les elits urbanes primer als pagesos després, i es pregunta quina és l'opinió pública i quin el seu abast.

Amb «Celebracions del poder. Política i premsa a Catalunya a començaments de l'edat moderna», el professor Ettinghausen ens situa en el món de les relacions impreses a Catalunya —i especialment a Barcelona, centre neuràlgic de la impremta d'aquest tipus al Principat. Tracta les diverses temàtiques de les celebracions de poder (civil i eclesiàstic, així com de les victòries contra els enemics —guerra contra l'islam, el protestantisme o contra Espanya—, la lluita contra el crim i el desordre, i l'acceptació de la voluntat divina) i estableix una comparativa amb la premsa europea de l'època: França, Itàlia, Espanya i Alemanya, amb la voluntat d'encaixar la catalana en aquest context més general. Situa l'arrencada de la premsa catalana especialment a la segona meitat del segle XVI i la plenitud coincidint amb la guerra dels Segadors, és a dir, a la primera meitat del XVII, alhora que ens ennova que la llengua de les relacions és generalment el castellà i que l'ús del català es generalitza només en el període de la guerra de Separació, un fenomen que «és degut evidentment a la il·lusió i al compromís polític de promocionar la llengua d'un país que acabava de separar-se de la monarquia hispànica». La premsa, diu, és tota política i només transmet bones notícies.

Una de les tipologies que trobem a les premses, i que descriu Ettinghausen en el seu treball, és la dels sermons, tant els de festes eclesiàstiques anuals com els d'ocasió (per a celebrar victòries militars, p. ex.), a la vegada que explica com altres tipus de notícies sensacionalistes s'aproximen a la seva retòrica i mecànica. De la predicació impresa del barroc valencià s'ocupa l'article d'Antoni López, que troba en l'oratória sagrada de caràcter oficial una via per a la vehiculació del discurs polític, tot i que, com ja havia avançat Joan Fuster, de manera tènue o no «acalorada»; dit d'una altra manera: no es tracta d'una literatura de combat. Així, i a partir de Beuter, però sobretot de Guerau, Arbuixech, Ballester i Esteve, López afirma que la dels sermons barrocs és una retòrica en línia amb els models europeus. València no compta amb una cort, com Madrid, ni tampoc amb estímuls bèl·lics que enardeixin els ànims dels predicadors, com Catalunya, i serà no a través del discurs sobre el present sinó a través del discurs sobre el passat com a legitimador del present (com s'esdevé en altres gèneres, com ara la historiografia) que la ideologia es transmetrà. El «combat», si l'hem de buscar, el trobarem en altres gèneres: per exemple, en la poesia del framenor Pere Esteve, vinculat a la corona; és l'episodi de la guerra dels Segadors, i la seva voluntat de protegir

el catolicisme hispànic de les males influències franceses, el que l'animarà a prendre la ploma i entrar en lliça.

Héloïse Hermant, d'altra banda, aborda el tema de l'estudi de la publicística i del concepte d'espai públic a partir d'un cas concret, la literatura produïda com a conseqüència de la revolta dels Gorretes al Principat (1687-1689); els textos que pren en consideració són de 1688 i 1689. Partint dels libels, manuscrits i impresos, en prosa o en vers, en català o en castellà, que circulen, Hermant els contextualitza i distingeix tres tipus d'acció en aquesta literatura de combat: la negociació, la justificació i fer justícia. Els escrits de combat juguen un paper decisiu en la revolta, en la mesura que no només permeten conèixer els fets històrics sinó que els retroalimenten.

Finalment, tanquen el dossier Alejandro Coroleu i Maria Paredes, amb un treball intítulat «Llatí i consciència política a la Catalunya setcentista». Hi tracten de l'ofensiva propagandística en llatí com a instrument de difusió de l'austriacisme en el context de la guerra de Successió. L'ús del llatí en aquests escrits d'exaltació del poder respondria a la necessitat d'accedir a un públic internacional, més enllà de les fronteres catalanes i hispàniques i, paral·lelament i alhora, a la tradició genèrica d'ús d'aquesta llengua. S'hi esmenten i estudien diversos textos, entre els quals una sèrie de set composicions en díctics elegíacs dedicades a la reina Anna d'Anglaterra i que són editades en apèndix, però l'obra que centra especialment l'atenció de Coroleu i Paredes és *Barcino a Carolo propugnata*, sobre el setge de 1706 a la ciutat de Barcelona. Es tracta d'una epopeia que busca glorificar la nissaga dels Habsburg en un moment, després de la desfeta d'Almansa i d'alguns conflictes entre el rei i les institucions catalanes com a conseqüència de les penúries de la guerra, en què es feia necessari recordar al públic lector les bondats de Carles III i la seva llarga estirp.

Amb aquestes contribucions, el nou número de *Caplletra* dedicat a la literatura política de l'edat moderna mira de cridar l'atenció sobre aquest fenomen en l'àrea lingüística catalana. No se n'egoten, ni de bon tros, les possibilitats d'estudi, sinó que la seva intenció és que se n'obrin de noves. Més enllà del gènere emprat, de la llengua vehicular dels escrits, de l'extracció social dels autors i les seves preferències polítiques, dels canals de transmissió, etc., tots aquests textos guarden unes característiques comunes que fan que ens els puguem mirar com un conjunt.

EULÀLIA MIRALLES
Universitat de València